

Mens en mier

een intieme relatie

Waar mensen zijn, zijn mieren. Dit leidt soms tot overlast als ze onze huizen binnenkomen of ons terras ondermijnen, maar niet alle interacties tussen mensen en mieren zijn negatief. We worden ons steeds meer bewust van de belangrijke rol die mieren in de natuur spelen en maken hier soms handig gebruik van.

Overall mieren

Ik ben bij mijn ouders thuis waar de tafel is gedekt voor een heerlijke lunch, met warme broodjes en verse aardbeien. Het is lekker weer, dus we zitten buiten in de tuin. Het valt me direct op dat er flinke bedrijvigheid is op het terras. Honderden mieren dragen zandkorrels de tegels op om daarna weer een nieuwe korrel zand op te halen beneden in het nest. "Sinds de eerste zonnige dagen zijn ze bezig onze stoep te ondermijnen", vertelt mijn moeder, "ze graven zo veel zand weg dat sommige stoeptegels verzakken. Toch knap dat zulke kleine insecten het voor elkaar krijgen om een stoeptegel te verplaatsen". Na de gezellige lunch zien we al snel de eerste mieren bij de overgebleven aardbeien. De mierenverkenner hebben ons lekkere eten ook gevonden! "Laten we maar snel de boel naar binnen brengen", zegt mijn moeder, "anders zit straks de hele tafel vol mieren". Maar ook in de keukens zien we overall mieren lopen. "Tsja, de mieren kennen ondertussen ook de weg naar binnen al heel goed, we kunnen er niet aan ontsnappen", zucht mijn moeder. We gaan nog even terug naar buiten om te genieten van de zon. Dan ontvang ik een WhatsAppbericht van mijn vriendin: "Tim, er lopen weer mieren door ons huis!". Ik kan er wel om lachen. "Ik zal er eens naar kijken wanneer ik straks thuis ben", app ik terug.

Tekst: Tim Möhlmann,
mierenspecialist.nl

Boommieren hebben hun nest gebouwd in het isolatiemateriaal van een dak.
Foto: Mike Brooks, KAD

Mieren als plaag

Waar mensen leven, zien we altijd ergens mieren in de buurt. Soms wordt dit ervaren als overlast. Zoals bij mijn

moeder thuis, omdat mieren het huis binnenkomen op zoek naar eten of omdat de mieren het gazon of de stoep volgooien met zand. Maar niet alle overlast is direct een plaag te noemen. Hoewel de meeste mierensoorten het buiten veel beter naar hun zin hebben, zijn er ook soorten die in huis goed gedijen. Vooral de boommier (*Lasius brunneus*) en de glanzende houtmier (*Lasius fuliginosus*) kunnen echte plagen vormen in huis. Deze soorten komen van nature voor in Nederland en kolonies kunnen een enorme omvang aannemen van wel honderdduizenden of zelfs miljoenen werksters. Beide soorten nestelen graag in vochtig, rottend hout van dode bomen. Soms worden kolonies van deze soorten daarom ook aangetroffen in houtconstructies of het isolatiemateriaal van huizen, vooral op plekken met vochtophoping. Bijvoorbeeld in muren rondom de badkamer of in het isolatiemateriaal onder een lek dak. Omdat deze kolonies kunnen bestaan uit duizenden werksters, is het goed voor te stellen dat dit enorme schade en overlast kan opleveren.

Daarnaast zijn er in Nederland verschillende invasieve soorten die voor overlast kunnen zorgen. Een voorbeeld hiervan is het Midderraan draaigatje (*Tapinoma nigerrimum*) dat zich in relatief korte tijd door Nederland heeft verspreid. Op warme plekken, vaak georiënteerd op het zuiden, kunnen het enorme kolonies worden. Het draaigatje heeft de bijzondere eigenschap dat ze meerdere koninginnen in dezelfde kolonie opnemen. Op deze manier ontstaat een superkolonie, waartegen de lokale mierenvolken geen schijn van kans maken. Dit soort superkolonies kunnen

zich uitstrekken over honderden vierkante meters en daarbij de stoep of een tuin behoorlijk overhoophalen. Toch is de interactie tussen mensen en mieren niet altijd negatief. Op sommige plekken is er juist een goede samenwerking ontstaan tussen mens en mier.

Belang van een juiste determinatie

Midderraan draaigatjes (*Tapinoma nigerrimum*) zijn op een aantal locaties in Nederland ontdekt en gedetermineerd. Een aantal gemeenten is momenteel actief om deze mieren te bestrijden ondersteund door het KAD. De kolonies zijn in de afgelopen jaren uitgegroeid tot superkolonies doordat ze in de beginfase verkeerd beoordeeld zijn als de wegmier. Omdat de leefwijzen van deze twee soorten mieren verschillend zijn, is de aanpak voor bestrijding ook verschillend. Het uitgangspunt van duurzame plaagdierbeheersing door IPM (Integrated Pest Management) is de biologie van het desbetreffende organisme. Het advies is dus om in de startfase zorgvuldig na te gaan met welke soort men te maken heeft om het gewenste resultaat te kunnen bereiken.

Insectenbestrijding

Toen ik een aantal jaar geleden in Benin (West-Afrika) was voor mijn stage, deed ik onderzoek naar wevermieren (*Oecophylla longinoda*) als biologische bestrijders van fruitvliegen. Boeren in Benin hebben niet veel middelen ter beschikking om plaagdieren te bestrijden. Insecticiden zijn er wel, maar zijn vaak te duur om op grote schaal in te zetten in bijvoorbeeld mango-boomgaarden. Veel van de oogst gaat daardoor verloren aan de larven van fruitvliegen, die al van de mango's eten terwijl deze nog aan de boom hangen. Het blijkt, dat wanneer er wevermieren in een mangoboom zitten, er minder fruitvlieg-eitjes in de vruchten worden gelegd. Door de aanwezigheid van wevermieren in de boomgaard te bevorderen, hebben de boeren een veel grotere oogst. Een prach-

Wevermieren maken een nest in fruitbomen en worden op deze manier ingezet als biologische bestrijders. Foto: Tim Möhlmann

tig voorbeeld van hoe wij mieren kunnen inzetten in ons eigen voordeel.

Ook in Nederland vervullen mieren een belangrijke taak. Wat minder duidelijk dan het voorbeeld hierboven misschien, maar als er geen mieren waren zouden we dit zeker merken. Mieren zijn de belangrijkste opruimers van insecten. Een kolonie van rode bosmieren ruimt elke dag duizenden insecten op in het bos. Ze zijn hierin zo efficiënt, dat recent een onderzoek is gestart in Denemarken waarbij ze kijken of rode bosmieren kunnen worden ingezet als biologische bestrijders in appel- en perenboomgaarden in Europa. Niet alleen in het bos, maar ook in onze achtertuin houden de mieren insectenpopulaties onder controle. Als er geen mieren waren zouden veel planten worden opgegeten door rupsen en kevers. Mieren zorgen dus niet altijd voor overlast. Ze kunnen ons ook van dienst zijn.

Mieren in huis

Terug naar de mieren in mijn huis. Omdat ik kolonies van ongeveer 25 verschillende soorten mieren in huis heb, komt het wel eens voor dat er mieren ontsnappen. Daarnaast heb ik voor de verkoop van mieren als huisdieren honderden mierenkolonies op voorraad. Het verbaast mijn vriendin dan ook niet dat er soms mieren door het huis rondlopen. Terwijl de meeste mensen liever van mieren in hun huis af willen,

probeer ik er juist zo veel mogelijk te verzamelen. Daarmee ben ik niet de enige, want de laatste jaren zien we een trend dat steeds meer mensen mieren als huisdier houden.

Waarom zou iemand mieren als huisdieren willen houden? Het is geweldig om het gedrag van de mieren te kunnen observeren. Een mierenkolonie vormt een fascinerende gemeenschap die veel overeenkomsten heeft met onze eigen maatschappij. Zo zijn er mieren die vee (bladluizen) houden voor de productie van voedsel (honingdauw) en oogstmieren die zaden opslaan in hun nest om de winter door te komen. De lange geursporen die mieren vormen doen denken aan onze eigen snel-

Wevermieren als bestrijders van plaaginsecten, in dit geval een rups.
Foto: Tim Möhlmann

wegen. Elke soort heeft iets unieks, dus blijft er altijd iets nieuws te ontdekken wanneer ik een mierensoort in huis haal.

De oplossing

Maar wat te doen als mensen klagen over mierenoverlast? De belangrijkste stap is om in te zien dat de meeste mieren geen plaag zijn. Dat het nuttige insecten zijn die ervoor zorgen dat wij minder last hebben van andere insecten. Als mensen eens de tijd nemen om de mieren te bestuderen terwijl ze langs een zelfgemaakt geurspoor de keuken in lopen of ijverig de zandkorrels van onder de terrastegels naar boven dragen, dan gaan ze deze dieren misschien wat meer waarderen en is bestrijden niet meer nodig.

Toch kan het soms erg vervelend zijn als er snelwegen van mieren door het huis lopen. Er zijn wat trucjes om dit te voorkomen of verminderen. De mieren die in huis lopen zijn meestal wegmieren (*Lasius niger*). Deze hebben hun nest buiten het huis, maar volgen een geurspoor naar binnen als ze daar voedsel hebben gevonden. Als ze binnenshuis geen eten (vooral suikerhoudende producten) kunnen vinden, dan komen er vanzelf minder mieren naar binnen. Als er toch een mierenspoor de keuken in loopt, dan is het eigenlijk al te laat. Haal zo snel mogelijk de voedselbron weg en onderbreek of verwijder het mierenspoor. Nieuwe mieren weten dan niet meer waar ze naartoe moeten, waarmee een verdere invasie wordt voorkomen. Het geurspoor kan wor-

Europese reuzenmieren (*Camponotus ligniperda*) als huisdieren in een kunstmatig nest gemaakt van hout en acryl. Foto: Tim Möhlmann

den uitgeveegd met een doekje gedrenkt in azijn, schoonmaakmiddel of alcohol. De mieren die al binnen waren, zullen opnieuw een geurspoor maken. Waarschijnlijk moet het spoor meerdere keren worden weggehaald voordat het echt effect heeft.

Exotische mieren zoals het draaigatje komen vaak mee met materiaal uit het buitenland. Bijvoorbeeld in potplanten, in de caravan of in bekisting van goederen. Achterhaal in dit geval eerst waar de kolonie vandaan komt. Van deze mieren moet uiteindelijk de hele kolonie inclusief koningin(nen) verwijderd worden. Bij het overlijden van de koningin(nen) zullen de overgebleven mieren vanzelf minder worden en uiteindelijk verdwijnen. Wanneer de mieren uit bijvoorbeeld een plant komen, kan deze in zijn geheel worden weggegooid. Bovenstaande (preventieve) maatregelen kunnen mensen zelf ook nemen. Maar als de mieren zich al in huis hebben gevestigd, zoals bijvoorbeeld boommieren of glanzende houtmieren, is het verstandig een professionele plaagdierbeheerser te raadplegen. ●

Summary

Wherever you find humans, you will also find ants. Sometimes this leads to frustration in humans, who try to get rid of the ants invading their home or excavating their terrace. However, not all interactions between humans and ants are negative. Ants are also used as biological control against pest insects in fruit orchards in Asia and Africa. More recently, people are developing an interest in keeping ants as pets. In an artificial nest the development of an ant colony can easily be followed, thereby exposing the fascinating world of these social insects. To avoid ant invasions into buildings, potential food sources for ants should be stored properly or be removed. The scent trail that the ants make should be cleaned, to disrupt their communication. In case of an ant colony inside a house, a professional control service should be contacted.